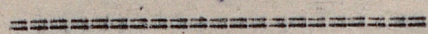

EL PERIODISME CATALÀ
NOVA FORÇA POLITICA I SOCIAL

I

1814 - 1840

A les terres espanyoles, el periodisme és un fruit del segle XIX. Els precedents que poden trobar-se abans, a Anglaterra, amb "The Spectator" i "The Tatler" dels Addison i Steele, o a França, ja en 1631, amb la "Gazette de France", de Théophraste Renaudot i, més ençà, amb la profusió de pamflets i de publicacions periòdiques o esporàdiques que neixen amb la Revolució Francesa - i de les quals "L'ami du peuple", de Marat, és la més famosa - no existeixen a la Península. Es cert que, de tant en tant, i sobretot en períodes de crisi com les que es produeixen a darrers del segle XVIII, floreixen els fulls volanders, les "Noves", els "Ardits" les "Cartes" que donen notícies i comentaris dels fets internacionals. I també és cert que, tot i les seves limitacions intel·lectuals i literàries, un home com Rafael Amat i de Cortada, Baró de Maldà, amatent a registrar en el seu "Calaix de sastre" totes les trivials incidències de la seva vida i de la vida barcelonina, és allò que podem presentar com a més semblant al tipus d'home que, més endavant, haurà de prendre un nom més o menys prestigiós o desconsiderat, però important en la societat de la segona meitat del segle XIX i la primera del segle XX: el periodista.

Contemporani amb aquest infatigable memorialista que és el baró de Maldà, surt a Barcelona - i aquest és el major títol d'honor del periodisme català - un dels degans de la premsa mundial: el "Diario de Barcelona". El seu primer número va publicar-se el dia 1 d'octubre de 1792, per compte del propietari, fundador i director, Pere Pau Usson de Lepazaran, d'origen napolità (el seu nom ha estat grafiat també, en els documents de l'Ajuntament de Barcelona, Husson de Lapessaran, i és probable que aquesta forma sigui l'autèntica). Usson havia estat oficial major del "Diario de Madrid" en 1791 i volia publicar, a exemple i imitació del que sortia a la Cort i d'un altre publicat també a València, un diari que, a Barcelona, publicués "les notícies públiques i avisos de vaixells i de llurs carregaments, // les notícies eclesiàstiques", i també els anuncis de pèrdues

i troballes que es produïssin a la ciutat. Per l'abril de 1792 el rei Carles IV donava la seva Reial Autorització per a publicar el "Diari", pel setembre Usson demanava a l'Ajuntament, en comunicar-li el privilegi que li havia estat atorgat, l'autorització per a publicar a Barcelona el diari amb les armes de la ciutat i per a dedicar-li aquella "obra periòdica" projectada. L'Ajuntament així ho acordava i el "Diario de Barcelona" sortia sense gaires variacions ni massa interès en el contingut fins a l'any 1808. Aleshores Duhesme, general en cap de les forces franceses d'ocupació, va ordenar la rendició del castell de Montjuïc, manat per Alvarez de Castro i, de fet, la publicació passa a ésser controlada pels francesos.

L'any 1810, el periòdic canvia de nom: del 22 al 26 de març surt, en català, sota el títol "Diari de Barcelona y del Govern de Catalunya", del 27 de març al 10 d'abril, amb el mateix nom (però amb la variant de posar "Cataluña" amb ñ), i del 11 d'abril al 12 d'agost es dirà "Diari del Govern de Cataluña y de Barcelona", duent ~~ix~~ a la capçalera l'escut de la Ciutat. Pocs dies després d'haver tornat a adoptar la llengua castellana - amb el títol de "Diario del Gobierno de Cataluña y de Barcelona", sota el qual seguirà sortint fins a l'acabament de l'ocupació francesa, és a dir, fins al 28 de febrer de 1814 - l'escut de Barcelona és substituït per l'àguila imperial francesa. Les variacions de títol i capçalera reflecteixen les variacions de llenguatge i d'idioma, puix que els francesos creuen, un cert moment, interessant d'afalagar els catalans emprant en les proclames i en les pàgines del "Diari" la llengua nativa - la qual va, sovint, acompanyada de la traducció francesa - i aviat, defraudats pel poc interès que, llevat d'uns quants intel·lectuals, ~~xx~~ desvetllen llurs esforços entre els habitants del Principat, tornen a emprar el castellà per a acompanyar els textos oficials francesos.

Es difícil de precisar fins a quin punt Pere Pau Usson va intervenir en l'etapa francesa de la publicació. Sembla que foren Pere Barrera, un poeta fàcil que es deia Igual i un altre periodista, probablement francès o potser rossellonès, J. Alzine, els qui es van fer càrrec de la direcció i edició del "Diario de Barcelona". Però ja l'any 1809 l'impressor barceloní Antoni Brusi havia sol·licitat a la Junta Suprema del Regne que li fos concedida la impressió de l'esmentat Diari "con motivo de ser francés su editor" per al moment que "nuestras armas hayan recobrado" Barcelona. Així li era concedit i, sense esperar permís de l'Ajuntament, el 6 de juny de 1814 - els francesos havien abandonat la ciutat el dia 28 de maig - començava la publicació en una nova i perdurable etapa, del "Diario de Barcelona", el

qual, amb caràcter exclusiu durant una colla d'anys - de fet, fins a 1835, amb el sol parentesi del període constitucional de 1821 a 1823 - va sortir a la ciutat i sota la direcció i la propietat de la família Brusi.

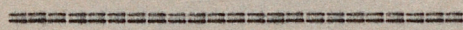
Antoni Brusi i Mirabent, el fundador de la dinastia, (nat a Barcelona l'any 1788 hi moria, de la febre groga, l'any 1821) hagué de defensar amb energia el privilegi adquirit gràcies a la seva fidelitat a Ferran VII. Primerament contra Pere Pau Usson, el qual intentà vanament de recuperar la seva propietat, i després contra els nombrosos competidors que pretenien de fer sortir altres periòdics a la ciutat. El seu successor en la direcció del "Diario" fou Pau Soler, qui havia de ~~casar-se~~ ^{casar-se} amb una de les filles del difunt, fins que en 1838 Antoni Brusi i Ferrer - creat Marquès de Casa Brusi per Alfons XII en 1875, arran de la Restauració - es feia càrrec de la direcció i de la propietat, heretades totes dues del seu pare.

El privilegi que tenia en exclusiva la família Brusi impedí durant molt de temps la publicació de tota mena de periòdics a Barcelona. Per l'agost de 1831 Antoni Bergnes de les Cases demanava el permís per a publicar "El Vapor", el qual havia d'ésser un "diario científico, literario, económico, agrónomo y mercantil de Cataluña" i topa amb l'oposició de la vídua d'Antoni Brusi i Mirabent, la qual al·lega el refús que ja fou oposat judicialment, en 1816 a tots els qui, encapçalats pel fill d'Usson, pretenien de fer-li la competència amb noves publicacions. Fins al 22 de març de 1833 no es publicarà el primer número de "El Vapor", el qual ja no serà diari, sinó tri-setmanal, i durà el subtítol, més breu, de "periódico mercantil, político y literario de Cataluña", essent publicat "bajo los auspicios de S. E. el Capitán General, dedicado al Ministerio de Fomento General del Reino." El periòdic de Bergnes, com ja és sabut, publicava el 24 d'agost del mateix any les famoses "Trobes" de l'Aribau i, al número del 7 ~~de~~ d'agost de 1836 el primer treball literari de Manuel Milà i Fontanals.

"El Vapor" venia a continuar l'acció intel·lectual d'una altra publicació famosa, "El Europeo" (1823-1824), introductora a Catalunya del romanticisme literari. Ramon López Soler, que n'havia estat redactor, fou fins a 1835 director del nou periòdic (ell emigrava a França en agost de 1835) i "El Vapor", dirigit un quant temps per Pere Felip Monlau, es fusionava amb "El Guardia Nacional" per l'octubre de 1836.

Assenyalem que és a les planes del "Diario de Barcelona" que Joan Cortada, sota el pseudònim "Aben Abulema" duu a terme, des de 1838, la seva tasca crítica, i que és gràcies a la seva insistència que Rubió i Ors ^{hi} publicava, l'any 1838, la seva primera poesia en català: "Lo Gayter del Llobregat"

Entre 1833 i 1840 es produeix una veritable floració de periòdics, i tots duen, ni que sigui en oposició, l'empremta del naixent liberalisme, combinat amb el romanticisme arqueòleg i historicista que tant haurà de pesar en la Renaixença catalana. Es diran, ultra "El Vapor", "El Propagador de la Libertad", "El Catalán", "El Guardia Nacional", "La Religión", i llur vida és, generalment, efímera. Però a llurs pàgines s'exerciten les plomes i els talents de la generació més brillant de la primera meitat del segle, nascuts gairebé tots entre 1808 i 1818: són els Balmes i els Martí d'Eixalà, els Sol i Padrís i els Pere Mata, els Piferrer i els Milà i Fontanals. En aquella premsa que bull d'idees i està redactada per joves ja es troba, en potència, el sentiment renovador i inquiet que haurà de produir la Renaixença política i literària de Catalunya.

I I

1840 - 1874

~~Es també~~ La Renaixença literària - amb totes les implicacions romàntiques, les corrents polítiques i l'evolució econòmica que duu aparellades, i que ajuden a comprendre'n l'abast i la durada - ~~que~~ ^{haurà d'} influir d'una manera decisiva en la creació d'un periodisme català, el qual no s'expressarà pas sempre, - i menys, és clar, en els seus inicis, - en l'idioma retrobat.

Un home de tanta intel·ligència i d'una activitat política tan evident com Jaume Balmes no podia negligir, al costat de les armes que li donaven el llibre i la tribuna, les que oferia aquell nou instrument d'influència que era la premsa naixent. "La Sociedad" és el títol de la revista on s'expressen les opinions i es donen les orientacions que el malaguanyat filòsof vigatà creu necessàries per a aconseguir un just equilibri de l'estat espanyol. Però, centrant els seus esforços a Madrid i negligint el suport que les seves idees podien trobar en la tradició ensems particularista i democràtica dels catalans, no s'estava d'escriure, en 1844 que "para quien conozca el estado actual del Principado, es indudable que la mayoría del pueblo, en recuerdos conserva de las instituciones políticas que formaban el orgullo de sus mayores."

El 25 d'abril de 1841 sortia a Barcelona el primer número de "Lo Parvèl" i dos anys després "Lo Verdader Català". Són els primers trets d'u-

amb desigual fortuna i existència molt variable - dels sis números de "Lo Verdader Català" als tres mil i escaig de "La Campana de Gràcia" - revistes, setmanaris i diaris de tot estil, format, tendència, especialitat i origen, escrits en català, i que apareixeran, no sols a Barcelona, sinó a totes les ciutats, vil·les i pobles d'alguna importància de Catalunya. El llibre de Lluís Bertran i Pijoan "Premsa de Catalunya", publicat l'any 1930, enumerava 185 poblacions de les quals tenia notícia que hi haguessin estat publicats periòdics. I, en aquestes poblacions - exclosa Barcelona, que sempre ha donat, per raons òbvies, el major contingent - surten, només entre 1911 i 1930, uns vuit cents cinquanta títols nous de periòdics escrits en català.

La primera personalitat que es destaca en aquest camp inèdit del periodisme català és el poeta i novel·lista Francesc Pelagi Briz. Ell és qui inicia, l'any 1865, la publicació del "Calendari Català", sota el lema esperançat "Qui llengua té, a Roma va", i amb l'ambició - realment aconseguida - de reunir la col·laboració dels millors escriptors catalans del Principat, de València i de les illes. Fins al 1882 - amb la col·laboració, en els darrers quatre anys, de Francesc Matheu - Briz va dirigir aquesta publicació, en les pàgines de la qual trobaren acolliment Víctor Balaguer i Milà i Fontanals, Miquel i Badia i els valencians Labaila, Querol, Llobart i Llorente, Jacint Verdaguer i J. Roca i Roca, Rubió i Lluc i els mallorquins Rosselló, Gabriel Maura, Bartomeu Ferrà i Tomàs Forteza, entre tants d'altres noms il·lustres. En el "Calendari Català", com en "Lo Gay Saber", també publicat per Francesc Pelagi Briz - un periòdic literari quinzenal que va sortir a Barcelona de 1868 a 1869 i, en una segona època, de 1878 a 1883, - hi ha una real ambició política, que vertebrava els ideals purament literaris de la Renaixença. Aquests ideals, com remarca Manuel de Montoliu, s'hi projectaven "més enllà de la literatura, i travaven a la porta d'unes certes esferes de realitat pràctica que fins llavors ningú no havia intentat ni somniat forçar. La literatura, en mans de ^{Pelagi} Briz, es converteix en arma d'una política basada en la diferenciació ètnica del poble català dintre la comunitat dels pobles hispànics". (1)

El "Diari Català" de Valentí Almirall.

Uns anys més tard, una nova etapa ens durà a l'aparició del primer diari català - del primer diari polític en català. En fou creador, alhora director i mecenas, Valentí Almirall i Llozer (1841-1904). Advocat i polític, format en els ideals del republicanisme federal i en les lluites que culminaren amb la revolució de setembre de 1868, havia publicat l'any següent, primer a Barcelona i després a Madrid, un periòdic titulat "El Estado Catalán", el qual s'extingia l'onze de juny de 1873, amb el fracàs de la conspiració per a proclamar a Barcelona l'Estat Català autònom. Retirat de la política activa, va tornar-hi

(1) "Manual d'Història Crítica de la Literatura catalana moderna", 1ª part. pag. 264.

l'any 1879. Aquesta vegada, però, l'ideal que l'animava no era pas un republicanisme federal abstracte, ni es proposava d'influir en la política general espanyola. El "Diari Català" que Valentí Almirall fundava per a expressar-hi les seves idees, duia sota la capçalera dibuixada per Josep Lluís Pellicer un parell d'adjectius eloqüents: polític i literari. El primer número va sortir el primer diumenge de maig de 1879, per tal de coincidir amb els Jocs Florals de Barcelona. Set anys més tard, en els Jocs Florals de 1886, dels quals fou president, ^{l'Almirall} llegia com a discurs un extrescte del llibre que havia publicat la vigília i que es deia "Lo Catalanisme". Entre tant, hi havia hagut el "Primer Congrés Catalanista" (1880), el "Centre Català" (1882), el "Memorial de Gneuges" (1885), tots nascuts, en bona part, de la iniciativa i l'empenta organitzadora de l'Almirall. Hi havia hagut també les campanyes, de vegades injustes o desafortunades - com les que van oposar-lo a "La Renaixensa" i a Guimerà, o a Rius i Taulet, alcalde de Barcelona i a la seva Exposició Universal de 1888. Hi havia hagut, sobretot, l'existència del "Diari Català", que fou realment un diari modern, i en el qual la prodigiosa facilitat de Valentí Almirall, el seu do de polemista, la seva vasta cultura i la seva sòlida formació política van donar a la premsa catalana un model que després seguidors o adversaris havien d'esforçar-se a seguir.

La redacció del "Diari Català" estava formada, en els primers temps, per Conrad Roure, Eudald Canibell, Antoni Feliu i Codina, Leandre Pons, Artur Gallard, Pere Sacases i Alfons i Pere Ravetllat. El diari tenia corresponsals a les comarques catalanes, els quals asseguraven una secció especial, i tenia seccions setmanals dedicades a la literatura i a modes femenines, notes diàries d'observació astronòmica i meteorològica, de preus del dia als mercats, articles de ciències -sovint redactats pel mateix Almirall, el qual signava "Thales" - col.laboracions estrangeres, fulletons variats - Conrad Roure hi va publicar una traducció de la Iliada i el primer llibre de Darwin publicat a la península ho fou, en traducció catalana, a les pàgines del "Diari Català". La seva influència, que era en realitat la influència de Valentí Almirall, va portar molta gent al catalanisme. Enfront de la tendència purament literària i floralasca - per bé que amb vibrants afirmacions patriòtiques - de "La Renaixença" i "Lo Gay Saber", i enfront del catalanisme "vigatà", marcadament confessional, la posició federalista i republicana, - despresa però de dogmatismes i aplicada a les realitats històriques i culturals ~~estudiat~~ ^{amb tanta precisió} "Lo Catalanisme", - que va saber adoptar Valentí Almirall, va contribuir d'una manera decisiva a la creació del catalanisme polític i a l'existència d'un periodisme àgil i eficient.

L'any 1887, una escissió del "Centre Català", promoguda per un bon nombre de socis, joves en llur majoria, que topaven amb el temperament i les idees de Valentí Almirall, va dur a la creació de la Lliga de Catalunya. Era, en bona part, una reacció "apolítica" dels homes que havien militat en "La Jove Catalunya" i que havien tingut com a òrgan d'expressió "La Gramalla" (1870) i després un altre ~~xxxxxxx~~ periòdic "de literatura, ~~xxx~~ ciències i arts" que es digué "La Renaixença". L'equip Francesc Matheu - Pere Aldavert - Àngel Guimerà, que assegurava la direcció d'aquesta revista, va rebre a fer-ne, com diu Tubino, una veritable enciclopèdia científico-literària sense parió dins la literatura catalana. No era una revista política, en un sentit doctrinal, ni tan sols una expressió de la tendència literària pròpia del grup director. Aspirava a recollir l'activitat intel·lectual catalana en totes les seves manifestacions ~~■~~ i això explicava que en les opinions expressades pels nombrosos col·laboradors es trobessin divergències notables. L'any 1873, però, la revista deixà la seva neutralitat política passada i encoratjà les reivindicacions polítiques del catalanisme, propugnant, més enllà d'una autonomia administrativa, "la de tipus polític, que és la que veritablement interessa". Una nota publicada a la secció "Noves", el 30 de setembre de 1878 va motivar que el tribunal d'impremta imposés a la revista una suspensió de deu mesos. Aquesta i d'altres contrarietats, el pes de les quals va recaure principalment damunt els inseparables amics que eren Guimerà i Aldavert no va pas descoratjar-los. Al contrari: sense deixar de publicar "La Renaixença" revista literària, el primer dia de l'any 1881 va començar de sortir "La Renaixença", diari polític, la direcció del qual va assumir Àngel Guimerà. Un crític agut de l'època, gran coneixedor de les qualitats i les limitacions del gran escriptor, expressava la seva desconfiança davant de l'aventura. Joan Sardà arribava a dir "per ell - Guimerà - i per la poesia, ens sap greu veure a En Guimerà de director de "La Renaixença".

Com que per l'abril del mateix 1881 el "Diari Català" de l'Almirall cessava en la seva publicació, "La Renaixença" passà a ésser, al seu torn, l'únic quotidià catalanista. ^{l'òrgan de} La "Lliga de Catalunya", fundada l'any 1887 per Guimerà, Permanyer, Güell, Alsina i Domènech i Muntaner, que aspirava a reunir en un catalanisme romàntic, literari i poc amic de trasbalsos socials tots els catalans que l'empenta política de Valentí Almirall tenia una mica esverats. Era una entitat apolítica, que al seu torn va veure's envaïda i arrossegada per l'empenta juvenívola del Centre Escolar Catalanista, fundat a darreries de 1886 i adherit primerament al "Centre Català" i després a la nova "Lliga de Catalunya".

"La Renaixensa" va haver de reflectir, forçosament, aquestes manifestacions incontenibles d'un canvi d'esperit en els joves, més que més quan entre aquests hi havia estudiants de tanta empena com Enric Prat de la Riba, Narcís Verdaguer i Callís, Josep Puig i Cadafalch i Lluís Duran i Ventosa. El diari era, en bona part, l'expressió de Pere Aldavert, esperit polèmic agut, gran treballador, intel·ligent però un xic desordenat, el qual ha deixat en uns quants volums molt interessants la part millor de la seva activitat periodística. La "Lliga de Catalunya" esdevenia, per fusió amb gran nombre d'entitats foranes, la "Unió Catalanista" i, pel març de 1892, celebrava la seva primera Assemblea a Manresa, d'on havien de sortir les famoses "Bases". Lluís Domènech i Montaner, Verdaguer i Callís, Pere Muntanyola - que de les pàgines de "Les quatre barres" de Vilafranca del Penedès, primer periòdic que es denominà públicament "nacionalista" exposava, enfront de "La Renaixensa", les noves doctrines de les joventuts catalanistes - i, sobretot, Enric Prat de la Riba, s'imposaren als elements "apolítics" del diari. Pel 1895 van entrar-hi, ultra Duran i Ventosa, que ja hi escrivia, i Prat de la Riba, Puig i Cadafalch, Moliné i Brasés i Gallissà.

De la nova tribuna guanyada pel catalanisme polític, hom va emprendre una campanya intervencionista, que va dur a la presidència de l'Ateneu Barcelonès (1896) l'Angel Guimerà, i a la de l'Acadèmia de Legislació i Jurisprudència el prestigiós lletrat Joan J. Permanyer.

~~La Unió de Catalunya~~ La campanya d'alguns elements econòmics catalans en favor del programa polític del general Polavieja (1898), amb l'ulterior fracàs d'aquest intent, el tancament de caixes acordat pels Gremis de Barcelona, els quals es negaven a pagar la contribució en protesta dels pressupostos del ministre Villaverde (1899) - ressons, al capdavant, de la gran crisi de consciència produïda per la guerra de Cuba - van ocasionar la creació d'una nova entitat política, que es digué "Unió Regionalista" i, paral·lelament, d'una altra formada pels catalanistes que s'havien separat de la "Unió Catalanista" per creure-la poc eficaç. Aquest darrer grup - Verdaguer i Callís, Jaume Carner, Prat de la Riba, etc.- fundaren el "Centre Nacional Català" i convertiren en diari polític el setmanari "La Veu de Catalunya" fundat l'any 1891 per Verdaguer i Callís. Aquest nou diari sortí el primer dia de l'any 1899 i en fou director Enric Prat de la Riba.

La "Unió Catalanista" i el seu diari "La Renaixença" van sortir molt afeblits d'aquestes crisis. Un intent de renovació, orientat per Domènec Martí i Julià (1904) va marcar-se en el canvi del format del diari, que esdevenia el dels grans diaris moderns. L'any 1905 deixava de publicar-se "La

XXXXX Renaixença". El catalanisme polític s'havia imposat, amb les eleccions dels "quatre presidents" (1901), la creació de la "Lliga Regionalista" (1902), l'escissió produïda per la visita del rei Alfons XIII a Barcelona (1904), l'actuació de Lerroux i, per últim, adquiriria la seva consagració popular com a gran moviment de masses amb la Solidaritat Catalana (1906).

Les revistes populars
; xarisme, x
 x x

Al costat - de vegades enfrontada - amb la tendència literària de la Renaixença i molt sovint amb la seva orientació política, representades una i altra pels periòdics ressenyats, hi ha hagut sempre a Catalunya una tradició popular, antifloralesca, generalment republicana, que s'ha expressat en català mitjançant setmanaris humorístics i que ha fet una bandera del xarisme i del "català que ara es parla". Es una reacció, que si de vegades és excessiva no deixa d'ésser saludable, contra els excessos goticistes de la Renaixença, contra una tendència innegable a l'immobilisme social i polític, contra el "vigatanisme" tradicionalista que dóna bona part de la seva ideologia al catalanisme vuitcentista.

Sense anar a cercar-ne els antecedents en les peces dels Robreño i els Renart o en la farsa d'Abdó Terrades "Lo Rey Micomicó", no cal negar que aquesta tendència té un padrí il.lustre en la història de les lletres catalanes: Frederic Soler. Es ell, sota el popular pseudònim "Serafi Pitarra" que ha d'emparar totes les seves "gatades", qui escriu en gran part, junt amb el seu inseparable company Conrad Roure ("Pau Bunyegues"), Eduard Aulés, Eduard Vidal i Valenciano, Albert Llanes, Josep M. Arnau, Robert Robert, Josep Feliu i Codina, Manuel Angelon i Josep M. Torres, els almanacs del "Xanguet" que sortiran de 1865 a 1874 i "Un tros de paper", setmanari que va publicar-se d'abril de 1865 a setembre de 1866. No és pas per un atzar que tots aquests noms vagin lligats amb la primera època del teatre català i que l'estrena de "Les joies de la Roser" sigui presentada com un èxit propi i ensems com una desfeta del partit flouresc. Es l'època de la paròdia, refugi de l'esperit protestatari, i el teatre català neix al taller d'en Rull, amb una paròdia dels Jocs Florals feta per Pitarra i amb les "gatades" de l'Odeon. Per a Antoni de Bofarull, la colla d'"Un tros de paper" és un arriplec de "lacais de la literatura" i Francesc P. Briz els qualifica de "cucs del reverdenc i florit arbre de nostra antiga literatura".

"Un tros de paper" duu, des del número 5, el nom d'un editor: Innocent López, el qual serà també l'editor dels "Singlots Poètics" de Pitarra i assegurarà més endavant la publicació de ~~dues~~ dos setmanaris que esdevindran

popularíssims i duraran fins al 1936: "La Campana de GRàcia", fundada el 1870 i "L'Esquella de la Torratxa" (1879). Fundador d'una dinastia d'editors, Innocent López haurà tingut, a través del seu fill Antoni i dels seus néts una positiva influència damunt l'opinió pública i també, malgrat el seu antagonisme amb els escriptors "seriosos", damunt la literatura catalana.

Amb la col.laboració de bons il.lustradors (Tomàs Padró, Josep Lluís Pellicer, Apel.les Mestres, Apa, Ynglada, "Picarol", Opisso), aquests setmanaris editats pels López s'interessaven sobretot pels problemes ciutadans i per la política municipal, oscil.len contínuament entre un catalanisme sentimental i un republicanisme de tradició, entre un descordament literari que, en els temps moderns, tindrà per il.lustre seguidor Santiago Rusiñol, col.laborador constant de "L'Esquella" i continuador ("Els Jocs Florals de Camprosa", "Gente Bien", "El triomf de la carn") de l'obra teatral i de les sàtires de Frederic Soler, i un cert neguit estètic, a través de la direcció de literats com Prudenci Bertrana i Lluís Capdevila i de col.laboracions escollides. Hi ha, però, sobretot en "La Campana", més descordada, més xarona, una constant característica, que marca aquestes publicacions i les fa objecte d'una declarada animadversió d'una part del públic i, de retop, les fa més populars en altres sectors: l'anticlericalisme. Segueixen molt més les incidències de la política madrilenya que de la catalana - llevat de la gestió municipal barcelonina - i sovint s'oposen a la tàctica catalanista. En els moments de crisi, però - dimissió del Doctor Robert d'alcalde de la ciutat, Solidaritat Catalana, Assemblea de Parlamentaris, campanya pro-Estatut, etc. - aporten llur col.laboració a l'ambient popular.

Si calgués caracteritzar en un sol home, a més de l'editor López, l'esperit que animà aquests setmanaris de tanta difusió que, combatent de vegades el catalanisme, tant contribuïren a estendre'l entre les masses populars, pel sol fet d'estar escrits en català, hauríem d'esmentar Josep Roca i Roca, escriptor activíssim, bon crític literari i home d'una gran cultura, el qual n'assumí molts anys la direcció i que de vegades redactà números sencers d'un o altre setmanari, signant amb diversos pseudònims.

El "Cu-cut!" Es de justícia esmentar, al costat d'aquests setmanaris, un altre de tipus similar - humorístic i satíric, amb molts dibuixos - i que va mantenir amb ells una constant polèmica. El "Cu-cut!" apareixia a primers de l'any 1902. Era la creació d'un caricaturista polític agut, escapat de "L'Esquella" i que es deia Gaietà Cornet. Al seu costat, els dibuixants Llaverias, Opisso, Junceda i Apa, els escriptors Josep M. Morató, Manuel Folch i Torres i sobretot Eduard Coca i Vallmajor, temperament excepcional d'humorista, asseguren

l'amenitat del setmanari, la seva mordacitat, la seva aguda crítica de l'actualitat política. Uns fitons constants - els clàssics "caps de turc" de tota publicació satírica - són els polítics caciquistes, els agitadors demagogs, els funcionaris famèlics, els agents de l'ordre públic. Al servei de la política regionalista, i en perfecte acord amb els homes que en duen la direcció - el padrí del setmanari, que li trobava el nom sonor i mofeta, fou Francesc Cambó - "Cu-Cut!" fa cada setmana la seva tasca demolidora contra els puntals del centralisme, contra la política madrilenya o les sucursals que pretén de mantenir a Barcel·lona. Les seves sàtires, sovint, provoquen les ires del fiscal i, no cal dir-ho, de les autoritats que són víctimes de les caricatures i els solts implacables. Així, la publicació d'una caricatura de Junceda, que no té pas més ni menys virulència que d'altres que n'han sortit i que àdhuc és inserida en un lloc secundari, és motiu de denúncia i de recollida del número. No sols això: el 25 de novembre de 1905, uns quants oficials de la guarnició de Barcelona, indignats per aquell atac, decideixen de prendre's justícia i assalten la redacció del setmanari que ha gosat publicar aquella - i d'altres - caricatures vexants. Calen foc als mobles i papers que troben al local del "Cu-Cut!" i repeteixen l'acció a la redacció de "La Veu de Catalunya", a la Rambla de les Flors, i a la impremta Galve, on s'imprimia el "Cu-Cut!"

Aquest acte violent, amb les reaccions que va produir i la crisi de govern que se'n seguia, amb la instauració de la Llei de Jurisdiccions, fou origen d'un gran moviment popular que havia de prendre el nom de "Solidaritat Catalana" i que Joan Maragall, en un article líric, compararia a un gran alçament de tot un poble.

El setmanari satíric, en la nova situació que es troba enfront de la nova llei, veu reduir els seus blancs. Aviat troba un símbol on concentrar tota l'animadversió que li mereix el centralisme: és el Don Clodoaldo, creat per l'Apa, amb la seva ploma de paó al capell fort. Més que per la seva part literària - K.O.K, és a dir, Coca i Vallmajor, és qui se'n destaca - és pel seu equip de dibuixants que, encara avui, la col·lecció del "Cu-Cut!", té una importància artística i de document històric. L'any 1912, amb motiu d'un viatge a Madrid de l'Orfeó Català, una altra caricatura, aquesta de Llaverias ("Orfeu-Millet amansint les feres madrilenyes") provoca una nova suspensió del setmanari. La Lliga Regionalista, que comença d'entreveure les possibilitats d'una intervenció política amistosa a Madrid, es deslliga del "Cu-Cut!" i aquest plega. Dos anys més tard, un altre setmanari humorístic - l'espècie no se'n perdrà mai, i als títols vuitcentistes responen, en el nostre segle, "La cuca fera", "El Borinot", "L'Estevet", "El Be Negre", etc.- es donarà el ma-

teix nom i imitarà la seva presentació i el seu format. Es inútil. El "Cut!" és mort, després d'haver fet la seva feina.

Un diari polític "La Veu de Catalunya," x x

Jaume Collell, poeta i orador, però sobretot periodista, havia fundat a Vic, l'any 1878, "La Veu del Montserrat", que es subtitulava "setmanari popular de Catalunya" i on propagava fogosament, a l'empar del lema floreal "pro aris et focis", el catalanisme catòlic i historicista que havia de tenir en ~~unxixixixix~~ dos bisbes de la seu vigatana - els Drs. Torras i Bages i Morgades - els més eminents teoritzants i defensors.

Un altre vigatà eminent, Narcís Verdager i Callís, fundava a Barcelona, seguint les mateixes orientacions, l'any 1891, un altre setmanari que es diu, similarment, "La Veu de Catalunya". Ja hem vist com l'equip polític procedent del Centre Escolar Catalanista i que havia de crear un partit potent i d'organització moderna que es dirà "Lliga Regionalista", va decidir, abandonant "La Renaixensa", de convertir en diari aquest setmanari. De 1899 fins a 1936, i durant llargues temporades amb una edició matinal i una altra de vespre, "La Veu de Catalunya" defensarà la política d'Enric Prat de la Riba i dels seus amics. L'autor de "La Nacionalitat Catalana" (1907) ja ha publicat, junt amb Pere Muntanyola, el "Compendi de la Doctrina Catalanista" (1894), que dona unes bases clares i vibrants al moviment. Es Prat de la Riba, director de "La Veu" en els seus començaments - després ocuparan la direcció Raimon Casellas, novel·lista i crític d'art, mort tràgicament, l'autor dramàtic Josep Morató i Grau i un periodista actiu i modest que procedeix de les Illes Filipines i es diu J. Pellicena i Camacho - qui dona al nou diari la seva orientació i en fa un portantveu polític apte per a encarar-se amb totes les situacions. L'equip dirigent de la lliga, que ha d'esdevenir la seva omnipotent "Comissió d'Acció Política" i que n'assegurarà la continuïtat i la disciplina, influeix diversament damunt la vida del diari. Francesc Cambó en serà, sempre - i principalment després de la mort de Prat de la Riba (1917), - el col·laborador més important. Lluís Duran i Ventosa, especialista en problemes municipals, teoritzant subtil dels matisos que separen "Federalisme i Regionalisme", s'ocupa especialment de la política barcelonina; Joan ~~Duran~~ Ventosa i Calvell tindrà més aviat al seu càrrec, secundant Cambó, la política general; Josep Puig i Cadafalch orientarà l'acció a les Diputacions i, després, a la Mancomunitat. Un altre col·laborador eminent es destaca aviat del conjunt: Eugeni d'Ors, qui fa popular el seu pseudònim "Xènius" a través de les seves "Glosses" diàries on es comenta, líricament, l'actualitat literària o cultural. Més endavant, i confinats a seccions especialitzades, d'al-

tres escriptors catalans es guanyaran una autoritat: Antoni Rovira i Virgili, vingut d'"El Poble Català", esdevindrà el gran comentarista de l'actualitat internacional; Rafael Benet serà un crític d'art sagaç; Manuel de Montoliu durà amb intel·ligència la crítica literària; Frederic Lliurat i Joan Llongueres parlaran de música i tindran una gran part en l'obra exemplar dels Orfeons. Per altra banda, Josep Carner escriurà, sota el seu nom o amb pseudònim - el de "Bellafila" esdevindrà famós - cròniques incisives i espi-rituals, i Joan Maragall publicarà a "La Veu de Catalunya" la part més important de la seva producció periodística en català (només cal esmentar dos títols: "L'alçament" i "La iglésia cremada").

"La Veu de Catalunya", com la major part dels altres diaris catalans, va impulsar, al marge de la seva publicació diària, la de revistes i col·leccions editorials. Un magazine il·lustrat, "D'Ací i d'Allà" (1918-1931 i, sota una altra fórmula i amb un altre editor, però amb la mateixa direcció de Carles Soldevila, fins a 1936) i diverses sèries de llibres, prou importants per a constituir una editorial (Biblioteca Catalana, Biblioteca Literària, Enciclopèdia Catalana) ocupen un capítol important de l'edició en llengua catalana i, per un sistema combinat de subscripcions, arriben a moltes llars i incorporen a la nostra llengua un bon nombre d'autors universals.

El Poble Català, diari d'opinió.
Rival seu en política i aspirant a prendre-li una bona part de la clientela burgesa i menestrala que feia la força de la "Lliga Regionalista", el diari nacionalista republicà "El Poble Català" havia d'assemblar-se, malgrat tot, a "La Veu de Catalunya". Havia nascut, com a setmanari, l'any 1904, de resultes de l'escissió produïda a la Lliga Regionalista amb motiu de la visita a Barcelona del rei Alfons XIII i de l'acatament que una part de la minoria regionalista a l'Ajuntament, per boca del joveníssim regidor Francesc Cambó, va fer al sobirà. Els elements més liberals, de tendències republicanes (Ildefons Sunyol, Jaume Carner, Santiago Gubern) i els d'un catalanisme més intransigent, capitanejats per Lluís Domènech i Muntaner, -l'arquitecte modernista del "Palau de la Música Catalana" i que estava predestinat a dibuixar les capçaleres de tots els periòdics que anaven sortint a conseqüència de les diferents escissions polítiques en què participava - van fundar un setmanari que es digué "El Poble Català", el primer director del qual fou Joan Ventosa i Calvell, també dissident de la Lliga - però que no trigaria gaire a tornar-hi - i on figuraven com a col·laboradors i redactors Josep Pous i Pagès, Manuel Folch i Torres, Xènius, (que aviat passaria també a "La Veu") i el jove advocat Francesc Rodon, ex-redactor del diari regionalista, i que fou, després del repenediment de Ventosa, el director del setma-

nari. "El Poble Català", després dels fets del 25 de novembre de 1905, es convertí en diari el primer dia de l'any següent. El moviment de la "Solidaritat Catalana" i la creació d'un partit, presidit per Jaume Carner, el nom del qual fou "Centre Nacionalista Republicà" i que tenia per objecte "la consecució de l'autonomia de Catalunya dintre l'Estat espanyol i la propagació dels ideals de la democràcia republicana", feien que el nou diari prengués un important paper polític i que esdevingués el portantveu autoritzat de l'ala esquerra del catalanisme.

Ultra els escriptors que ja he esmentat i els homes dirigents del nou partit (entre els quals cal esmentar també Joaquim Lluhi i Rissec, procedent del federalisme), a les pàgines d'"El Poble Català" hi escriviren, com a redactors Alfons Maseras, Claudi Ametlla, Rafael Campalans, Manuel Reventós, Ramon Noguera i Comet, Xavier Gambús, Marius Aguilar - castellà i procedent d'un diari valencià, però que acabà per escriure directament en català i per vincular-se definitivament al periodisme barceloní - , Feliu Elias, -més conegut pel seu pseudònim de caricaturista, "Apa", o pel que emprava per als seus contes i les seves crítiques d'art, "Joan Sacs"-, Manuel de Montoliu, que hi dirigia la plana literària, i amb col.laboracions freqüents o amb estades passatgeres a la redacció el mallorquí Gabriel Alomar, poeta i prosista exquisit, el metge i filòsof andalús Diego Ruiz, ~~XXXXXXXXXX~~ Ricard Cabot, gairebé creador del periodisme esportiu a Catalunya, J. Oliva Bridgmann, poeta purista, Farran i Mayoral, Andreu Nin, Alexandre Piana, ^{Eugeni Xammar} / ~~Carles~~ Soldevila, Cebrià Montoliu, Prudenci Bertrana, Ramon Reventós, l'humorista malaguanyat... Sobretot, Antoni Rovira i Virgili, per al qual l'estada al "Poble Català" fou la revelació d'una abassegadora vocació de periodista, que havia de qualificar-lo després per a tota mena d'empreses literàries - historiador, poeta, contista, assagista polític, traductor - i que havia de produir aquell fruit magnífic, d'un art i un equilibri veritablement clàssic, que fou la seva prosa. Editorialista o comentador de l'actualitat, coneixedor de totes les tasques de redacció i de confecció del diari, introductor de millores en la presentació del diari, per donar-li una major vivacitat i fer-lo més atractiu, més llaminer. Per l'exemple que donà la seva acció i el seu entusiasme per una professió que fins aleshores era més aviat obscura i per la influència que, ni que fos en l'ordre extern, va exercir damunt els altres portantveus quotidians d'opinió, la tasca de Rovira i Virgili al front del brillant equip d'"El Poble Català" mereix d'ésser subratllada, perquè fou el ^{prometedor} ~~brilliant~~ / inici d'una carrera d'escriptor fidel a uns ideals i que, tant o més que en el llibre, confià en el diari, en la revista, per a fer-los triomfar.

L'any 1909, en unes eleccions municipals que registraren un triomf dels nacionalistes republicans - després del fracàs de les darreres eleccions parcials a diputats a Corts, en les quals la Solidaritat Catalana, volent anar a "copo", va perdre els tres llocs en disputa - va veure's la necessitat de donar al Centre Nacionalista Republicà una direcció ambiciosa i decidida. Cap dels homes més destacats del C.N.R., en efecte - Carner, Lluhi, Sunyol i Gubern - no tenia prou vocació o prou empena per crear aquella força política i de govern que podia alternar, enfrontar-se i conviure amb la Lliga Regionalista i disputar al lerrouxisme les masses populars que el seguien. Hom va triar Pere Coromines, alt funcionari municipal, autor celebrat de "La Vida Austera", per a dur, ensem, la direcció del partit i la del seu portantveu diari. Malgrat la fusió en un partit únic, que es digué Unió Federal Nacionalista Republicana, de les forces que constituïen la coalició de les esquerres catalanes, la direcció del nou líder no fou gens afortunada. Tampoc no ho fou la del director de "El Poble Català", tot i que l'existència del seu equip de ~~dix-neix~~ redacció n'assegurava l'interès. Però una entesa electoral amb els lerrouxistes, coneguda per "Pacte de Sant Gervasi" (1914) provocà una crisi aguda en el diari i en el partit. Perdudes aquelles eleccions i novament les de 1916, la U.F.N.R. va desaparèixer i "El Poble Català" va acabar la seva existència.

Com en el cas de "La Veu", el diari de l'Esquerra catalana oferí als seus subscriptors edicions literàries. Els volums de format estret i originals relligats d'aquesta "Biblioteca del Poble Català", entre els quals figuren interessants novel·les i narracions d'autors catalans (Pous i Pagès, J. M. Folch i Torres, Alfons Maseras, Pompeu Gener, etc.) i estrangers (Wilde, Hawthorne, France) conserven una vàlua literària i bibliogràfica evident.

*El diaris en castellà:
el cas del Bnesi.*

x x
x x

Seria absurd de silenciar la importància que, en el camp de la premsa diària barcelonina, ha tingut la redactada en castellà. No són solament els òrgans d'opinió o de partits ("El Correo Catalán", de la Comunió Tradicionalista, en les planes del qual es destacaren Mn. Jaume Barrera i Mnyr. P. Lisbona; "El Progreso", diari del Partit Radical, on es troben els articles més inflamats d'Alejandro Lerroux; "La Publicidad" i "El Diluvio", tots dos republicans, de pintoresca i variada història; "Solidaridad Obrera", portantveu de la Confederació Nacional del Treball) sinó també - sovint principalment, en quant a llur difusió, - els diaris "neutres", de matís generalment conservador, com "Diario de Barcelona", "La Vanguardia", "Las Noticias", "El Día Grá-

fico" van tenir una gran difusió i una considerable influència damunt el públic. Cosa curiosa, i que ja ha estat subratllada per a la premsa dita d'informació, enfront de la política, d'altres països d'Europa i d'Amèrica. Els considerables tiratges d'aquests diaris, molt superiors als que estaven adscrits a una opinió partidista, i el públic vastíssim que atenyien, no ha fet mai que en moments de crisi aguda o, més senzillament, en unes eleccions, pesés d'una manera decisiva llurs consells o llurs recomanacions d'alguna candidatura. Això no vol dir que el pes d'aquesta premsa fos negligible: però les raons de la tria política, tant o més que ~~razonaria~~ reflexives, són sentimentals, i els diaris neutres han reeixit ben poques vegades a mobilitzar els sentiments de llurs lectors.

El "Diari de Barcelona", degà de la premsa europea, fou, després de les aventures a què el sotmeté la dominació napeoleònica, un òrgan moderadament liberal. En mans del Sr. Antoni Brusi i Ferrer, el seu propietari i director, va prendre un matís marcadament governamental, socialment conservador, que la direcció de Joan Mañé i Flaquer (1823-1901) havia de consolidar d'una manera inesborrable. La força de voluntat, el caràcter actiu i una por gairebé física a les aventures ^{d'aquest eminent periodista-} tot i que el coratge personal era provat en Mañé - van convertir-lo, durant la segona meitat del segle XIX, en l'oracle més autoritzat de la burgesia catalana i la mantingué en aquella zona política temperada, hostil igualment als carlins com als progressistes i republicans, per extremistes, que li feia adherir-se amb entusiasme, primer, al partit moderat i després, quan aquest esdevé un "cesarisme centralitzador i reialista", amb els mots de Joan Maragall, cap a la flamant Unió Liberal d'O'Donnell i, amb la restauració, al partit conservador de Cánovas, i s'enlluerna, com tants catalans, amb l'esperança del ministeri Silvela-Polavieja on Duran i Bas, un dels seus millors amics, és ministre. Davant del fenomen creixent del catalanisme, Mañé i Flaquer, que reacciona contra els atacs de Núñez de Arce i publica el seu llibre "El regionalismo" i que arriba a parlar de "la nacionalidad catalana... en el sentido moral de identidad y comunidad de sentimientos y de carácter, más que de intereses y territorio" i afirma, superbament: "no somos catalanes porque hablamos catalán, sino que hablamos catalán porque somos catalanes", té, però, un concepte "provincià" del moviment que està pugnant per envair l'esfera política i intervenir en la gran crisi del règim que les desfetes colonials de 1898 han obert.

Joan Maragall, periodista

En aquest "Diario de Barcelona" - el vell "Brusi", com se'l nomena, en homenatge al seu propietari - escriuen, al costat de Mañé i Flaquer, d'altres escriptors catalans il.lustres. Rubió i Ors hi publica les seves poesies del "Gayter del Llobregat"; Pau Piferrer hi exerceix la crítica teatral; allò que

més el lliga a la història de la nostra cultura és, però, la llarga i intensa col.laboració de Maragall. El 22 d'octubre de 1890, quan el poeta té trenta anys i ha començat de publicar algunes de les seves poesies, entra com a secretari de redacció del "Diario de Barcelona" i com a secretari particular del seu director Joan Mañé i Flaquer. Quan aquest mor, continua uns quants anys col.laborant a les tasques del diari, fins a l'any 1906, que Miquel S. Oliver, que n'és el director, cansat de les intervencions contínues a la seva tasca, l'abandona i se'n duu amb ell els millors redactors, i el primer, Joan Maragall. Es aleshores el temps del senyor Teodor Baró, autor teatral i periodista sense inquietuds, que ensopeix el vell "Brusi" en un casolanisme conservador i espantadís. L'any 1911, amb l'entrada de nous elements i capitalistes, el "Diario de Barcelona" intenta una renovació i demana de nou la col.laboració de Maragall. Aquest hi publica encara, entre juliol i finals de novembre, una vintena d'articles, entre els quals, el dia de Tots Sants, aquell esborronador "Los vivos y los muertos", ple de pressentiments de la mort que se l'endurà el 20 de desembre del mateix any.

Pot dir-se que, llevat de col.laboracions escadusseres a alguna revista madrilenya, que li ho demanava expressament, tota la producció literària de Maragall en castellà ha estat publicada a les pàgines del "Diario de Barcelona". Això sol bastaria per a mesurar la importància de la feina que hi feu, els panorames espirituals, artístics i literaris que s'esforçà d'obrir per als lectors del vell "Brusi", Alguns dels seus articles, com "Por el alma de Cataluña", "Nietzsche", "La Marsellesa", havien d'impressionar com una audàcia d'expressió i de pensament que només l'autoritat de l'autor feien passar sense protestes al seu públic temorós de novetats. Com a periodista, Joan Maragall ha deixat, en català i a les pàgines de diversos diaris catalans - "La Veu de Catalunya", "El Poble Català", àdhuc "La Publicidad" de molt abans de catalanitzar-se - i a revistes com "Il·lustració Catalana", "Pèl i Ploma", "Il·lustració Llevantina" - els seus articles més punyents i on millor batregava el seu sentiment i el seu ideal: "L'alçament", "Visca Espanya!", "L'església cremada" - i potser el de més abast social, "La ciutat del perdó", fou el que no aconseguia de veure la llum fins a molts anys després de la mort del seu autor. Però és evident que una gran part de l'autoritat moral enorme que aconseguia l'autor de "La vaca cega" fou deguda, tant com a les seves poesies, a la seva llarga col.laboració a "Diario de Barcelona".

La Vanguardia i el Silenci
Un altre diari que ha pesat en la història barcelonina i àdhuc catalana dels darrers decennis ha estat "La Vanguardia". En 1866, el poeta, músic i home polític que era, en una sola peça, Josep Anselm Clavé, havia fundat un

periòdic amb aquest nom. El que fundaren, vint anys més tard, els germans Carles i Bartomeu Godó, industrials afortunats que volien influir en la política general i que en feren primerament un òrgan del partit liberal monàrquic adquirí un cert to de catalanisme publicant en fulletó les "Memorias de un menestral de Barcelona" i "Los Dietarios de la Generalidad de Cataluña" editats per Josep Coroleu, autor del primer llibre. Després, sota la direcció de M. Sánchez Ortiz, andalús catalanitzat, de Miquel S. Oliver i d'Agustí Calvet "Gaziel", tingué moments de gran vibració i, a despit de les llargues tongades d'apagament, una tendència a seguir la línia espiritual del país, mentre aquesta no involucrés una política antigovernamental. L'encert comercial dels que feren que aquell diari tingués la més ampla i completa informació de tot el món, amb corresponsals propis, imprès amb els mitjans més moderns, amb major nombre de pàgines que els altres, tingué com a compensació aplegar un nombre incomparablement superior de lectors i d'anunciants - els uns estant en relació directa amb els altres. Ben al contrari dels diaris polítics i d'idees, els diaris neutres, i en primer lloc "La Vanguardia", han pogut esdevenir un negoci considerable a Catalunya i han donat la pauta del que ha d'ésser un diari d'informació, indispensable àdhuc per als homes de partit.

En un pol aparentment oposat, "El Diluvio", amb el seu nom singular, darrer d'una ~~serie~~ de títols que anaven substituint el primitiu d'"El Telégrafo" en la sèrie inacabable de suspensions de què era objecte, va poder aglutinar, amb una política republicana més aviat demagògica, anticlerical - a la seva redacció era on podia trobar-se un major nombre de clergues que havien penjat els hàbits o estaven disposats a fer-ho - un vast públic que acceptava sense rondinar els canvis de posició en quant a política municipal - la que amb més braó discutia el diari - i s'empassava com a bresques la literatura pintoresca dels Claramunt, Samblancat, Urrecha, "Fray Gerundio" i altres redactors del diari. "Las Noticias", en canvi, que exhibia orgullosament la seva absoluta independència de cap partit polític, era d'una grisor volguda, que només els articles d'Emili Tintorer, "Max" i un temps el singular castellà de Francesc Pujols feien més virolada.

Un diari intel·lectual: "La Publicidad"

x
x x

"La Publicidad" va ésser fundada, com a òrgan possibilista, és a dir, castelari, per un barceloní opulent, Pasqual i Casas, a ran de la restauració d'Alfons XIII. Havia evolucionat després cap al ~~wyler~~ weylerisme i, en l'època de les guerres colonials defensè, amb la política del general Weyler, un xovinisme que tenia per blanc, no sols els insurrectes cubans, sinó també

ben aviat el catalanisme, representat aleshores per la Lliga en formació.

Fou també, naturalment, el refugi primer de la política republicana, de base demagògica i intencions anticatalanistes que dugué a terme, amb grans èxits inicials, Alexandre Lerroux. Eusebi Coromines el va dirigir molt de temps i Emiliano Iglesias hi tingué una gran intervenció. Però també hi escriviren homes com Emili Junoy, Eduard Marquina i Lluís de Zulueta, i a les seves pàgines es publicaren les cartes "En defensa pròpia" de Mn. Jacint Verdaguer. El moviment de Solidaritat Catalana separà del lerrouxisme el diari republicà i el féu arreglar amb els altres partits que formaren allò que Maragall en digué "un alçament". Després d'un període gris i de decadència, en començar la guerra de 1914, un grup financer dirigit pels naviliers Tayà i orientat per Amadeu Hurtado va adquirir "La Publicidad" i, amb una redacció molt brillant, sota la direcció de Romà Jori, va fer-ne un diari modern, defensor de la causa dels Aliats. Hi escrivien bona part dels redactors del desaparegut "Poble Català", junt amb homes com Gabriel Miró, i va debutar-hi en la seva carrera de corresponsal-viatger Josep Pla. L'any 1921, els propietaris hagueren de vendre aquell diari que els havia resultat una càrrega de mal suportar i "La Publicidad" passà a esdevenir, una breu temporada, òrgan de la Federació Patronal. Un any més tard, els nous propietaris, que no havien encara pagat llur adquisició, l'havien de traspasar a un grup d'afiliats al nou partit "Acció Catalana", format en la "Conferència Nacional Catalana" del maig de 1922. El 15 d'agost d'aquell any sortia a les pàgines de "La Publicidad" el primer editorial en català. De la vella redacció quedava un nucli important de periodistes - Rovira i Virgili, Carles Soldevila, Angel Ferran - i damunt d'ells, i del nucli d'intel·lectuals que s'hi afegia, queia la tasca de transformar en diari català el vell òrgan del possibilisme. El dia 1 d'octubre de 1922 les dues "D" del títol esdevenien dues "T" i "La Publicitat" sortia redactada íntegrament en català. D'ençà d'aleshores, per les seves pàgines passaren una pila de noms importants de la literatura catalana, ja fos com a redactors - J. M. de Sagarra, J. V. Foix, Just Cabot, Manuel Brànet, Avelí Artís, Domènec Guansé, Josep Pla, Fermí Vergés, Jaume Passarell - ja com a col·laboradors o corresponsals - Josep Carner, C. A. Jordana, J. Puig i Ferrer, Sebastià Gasch, Pompeu Fabra, Pere Bosch i Gimpera, Carles Riba - i en els seus articles, en les seves pàgines especials i en els seus editorials va marcar-se, amb un accent i un to propis, l'evolució de la vida catalana. "La Publicitat" va ésser dirigida, successivament, per Lluís Nicolau d'Olwer, Martí Esteve i Carles Capdevila; com a editorialistes, ultra aquests tres noms, Antoni Rovira i Virgili - que va donar-hi algunes de les seves millors pàgines de prosa -, Jaume Bofill i Mates, Ramon d'Abadal i Amadeu Hurtado

van assegurar-li una orientació política que, per bé que sempre dintre la línia del partit on tots ells formaven, va tenir certes oscil.lacions, sobre tot en els darrers anys.

Aquests editorials - alguns d'ells reunits en volum per llurs autors - i seccions com els "Fulls de Dietari", assegurats, com a la vella "Publicidad", per Carles Soldevila - que abans signava "Myself"- , com les "Converses Filològiques", de Pompeu Fabra, diària lliçó de català d'un mestre incomparable, com els "Meridians" de J. V. Foix; les caricatures polítiques, acerades i cruels, d'Apa; els poemes de circumstàncies que subratllaven les diades cíviques o les commemoracions anuals; certes enquestes a la joventut i àdhuc alguns reportatges en els quals excel.liren homes com Angel Ferran, Joan Tomàs i Josep Maria Planes quedaran en la història del periodisme català i àdhuc en la de la literatura.

Altes diaris catalans del ~~seu~~ ^{seu} cicle

x
x x

Incidents personals o polítics havien d'operar canvis i traspassos en les redaccions dels diaris catalans. L'equip dispers del "Poble Català" passava a "La Veu" o a "La Publicidad". De l'òrgan de la Lliga sortien Carles Capdevila i la major part dels homes d'Acció Catalana que redactarien "La Publicitat" catalanitzada. D'aquesta havien de passar a "La Veu de Catalunya" grans periodistes com Josep Pla i Manuel Brunet. Prudenci Bertrana, sortint de "L'Esquella de la Torratxa", esdevindria crític teatral i articulista agut de la mateixa "Veu". El mestratge imperiós de Xènius, en cessar d'exercir-se a aquest diari, provaria d'encabir les seves "Glosses", en castellà, a "El Dia Gráfico", abans d'establir definitivament la càtedra a Madrid. En canvi, Josep M. Junoy ("Les idees i les imatges"), Ferran Agulló "Pol", ("Al dia"), Joan Draper, "Blai", tindrien a llur càrrec seccions fixes i duradores.

Un d'aquests incidents, o potser la necessitat de donar al sector més profundament catòlic del catalanisme la un portantveu propi va donar naixença, l'any 1930, al diari "El Matí", d'una gran exigència de presentació i contingut, i que fou, amb "La Paraula Cristiana", la gran creació periodística de Mn. Carles Cardó, assistit per dos intel.lectuals com eren Josep Maria Capdevila i Josep Maria Junoy, i amb la col.laboració d'homes destacats entre els quals hi havia Maurici Serrahima i Pau Romeva. "El Matí" va mantenir, durant la seva existència, en els seus editorials i els seus articles diaris, una elevació de to, una amplitud d'informació i una dignitat d'expressió i de judici que en fan una de les creacions més reeixides del periodisme català.

Pel seu costat, "La Nau", diari del vespre, fou una creació personal d'Antoni Rovira i Virgili, a la qual va dedicar les seves energies i els seus recursos. Obra d'un gran periodista i d'un gran intel.lectual, capaç d'escometre ~~empreses~~ tan diferents com la direcció d'un diari, la publicació d'unarevista ~~de~~ d'estudis i idees com era "Revista de Catalunya" i la redacció de la seva monumental "Història Nacional de Catalunya", la manca de ~~xxxxxxxx~~ possibilitats econòmiques va impedir, tanmateix, al seu fundador i director que "La Nau" esdevingués el gran diari d'informació i d'idees que ell ambicionava de donar. Però aquest diari barceloní del vespre, al qual s'ajuntava anys després, en un altre to i amb una fórmula ("Esport i ciutadania") que havia de tenir el seu moment, "La Rambla", també diari vespertí catalanista i republicà, i, més endavant encara, en plena guerra, "Ultima Hora" i "Catalunya" - publicats, respectivament, per Esquerra Republicana de Catalunya i per la C.N.T.- venia a cobrir una necessitat de les grans ciutats: de tenir a la tarda els òrgans informatius que ~~xxxxxxxx~~ reportin les novetats de la diada.

Nascut com a setmanari l'any 1926 i creat per un grup d'intel.lectuals d'esquerra, "L'Opinió" passà a esdevenir, després de les eleccions de 1931, el diari del partit victoriós, Esquerra Republicana de Catalunya. Les incidències de tipus polític i personal que abans esmentava feien que, més endavant, perdés aquest caràcter en profit de "La Humanitat", publicada a partir de 1932

La fórmula de setmanari de tipus literari i d'espectacles que, a part de les seves finalitats polítiques, volia realitzar "L'Opinió" va cristal.litzar l'any 1928 en la creació de "Mirador", inspirat i finançat per Amadeu Hurtado i que, sota la direcció successiva de Manuel Brunet i Just Cabot va encertar un to després i lleuger, però de seriosa crítica i informació, que fou servit per un cos nombrós de redactors i col.laboradors i que fa que la col.lecció de "Mirador", -com la de "Joventut" (1900-1906) i la de "L'Avenç" (1888- 190)- sigui testimoni fidel d'una època ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ de la societat i la cultura catalanes. De 1928 a 1936, "Mirador" va mantenir el seu format, les seves seccions fixes, la seva atenció per les coses de l'esperit i fou, ensems, una finestra oberta a l'actualitat internacional en tots els seus aspectes.

Florida de la premsa comarcal.

x
x x

En les pàgines precedents, i llevat de comptades al.lusions a alguna publicació, s'ha presentat únicament un panorama de la premsa barcelonina. Es just de fer constar que, sobretot entre els anys 1910 i 1930, es produeix a totes les ciutats i viles de Catalunya una florida de diaris, periòdics i revistes, la majoria en català, i que han deixat amb llurs col.leccions una prova del neguit que ~~els~~ inspirava i de l'afany de perfecció que gairebé sempre

els ha orientat en llur presentació i contingut. La premsa comarcal de Catalunya, que comptava amb una extensa xarxa de corresponals i col.laboradors, assegurava la publicació de nombrosos diaris: "L'Autonomista" i ~~el~~ "Girona", a Girona; el "Diari de Granollers"; el "Diari de Reus", al costat de "Les Circumstàncies" (que començava a publicar-se en 1874 com a òrgan del possibilisme, en castellà, i es catalanitzava anys després); "El dia", "La Crònica", "El pla de Bages", de Manresa; "Diari de Mataró"; "Diari de Sabadell", catalanitzat l'any 1910, "La Veu de Sabadell"; "El dia" i "L'Eco", d'Igualada; "El país" i "El Diario de Lérida", de Lleida, tots dos catalanitzats després de trenta anys d'existència; "Gasetta de Vich", "Diari de Vich", de Vic; "Diari de Tarragona", al costat dels castellans "La Cruz" i "La Par de", de Tarragona; "El Dia", de Terrassa. Les revistes i ^{els} setmanaris han estat, naturalment, més ~~xxx~~ abundants. Entre els que aconseguien una existència més dilatada i un merescut prestigi cal esmentar la revista "Joia" (1928 publicada a Badalona; "Revista d'Igualada" (1929); "Vida Lleidatana" (1926); "Ciutat" (1926), de Manresa; "Monitor" (1924), de Sitges; "Vida Tortosina", (1927), de Tortosa, lligats tots a una empresa coetània de difusió intel·lectual de resultats ben estimables. Alguns setmanaris (pràcticament un a cada vila de mínima importància; diversos a les més grans i a les ciutats) guanyaren una autoritat que depassava els límits de la localitat: "Vida Nova", de Tàrrrega; "L'om", de Manresa; "Baluard de Sitges"; "L'Avi Munné", de Sant Feliu de Guíxols; "Saba Nova", de Rubí; "La veu del Montserrat", de Vic, dirigida durant més de vint-i-cinc anys per Mn. Collell, i que ja he al·ludit en pàgines anteriors; "Aires de la conca", de Montblanc; "Pla i Muntanya", de Balaguer; "Recull", de Blanes; "El pi de les tres branques", empresa reiterada i prestigiosa a Berga; "Priorat", de Fàlset, llançat en tres èpoques diferents (1915, 1922, 1930); "Empordà Federal" i "Alt Empordà", de Figueres; "La Gralla", de Granollers, editada pel llibreter i escriptor Amador Garrell; "Baix Empordà", de Palafrugell; "Les quatre barres", de Vilafranca del Penedès (1894, i per tant un dels degans de la premsa catalana).

Aquesta florida de premsa comarcal, la majoria de la qual, repetim-ho, estava redactada en català, va contribuir, no sols a mantenir un nivell de cultura literària i política entre els públics respectius, sinó que va donar ocasió de manifestar-se a molts escriptors que havien de fer, després, una brillant carrera en el periodisme barceloní. El sol fet de l'existència d'aquesta premsa, amb les seves seccions de lletres, les seves crítiques i informacions sobre llibres, arts i espectacles, assegurava un interès despert del públic envers les novetats i un ambient favorable a la difusió de les

edicions catalanes.

Les revistes literàries i d'idees

x
x x

En parlar de "Mirador" ha estat feta una al·lusió a d'altres setmanaris que, en èpoques anteriors, havien cristallitzat un moment de l'evolució artística i literària catalana. Per les importants ramificacions que tingué el seu equip en tots els aspectes culturals catalans, cal destacar el paper de "L'Avenç" (1888- 190), empresa duta a terme, principalment, per Jaume Massó i Torrents i J. Casas-Carbó, i en la qual revista, com en les edicions que va patrocinar, es donaren a conèixer importants valors de les lletres catalanes i, d'una manera particular, Joan Maragall i Pompeu Fabra. "Joventut" (1900-1906) ens ofereix, en els set volums de cobertes grogues il·lustrades pels artistes més representatius de l'època, un panorama molt variat de la literatura catalana de començaments de segle. Víctor Català, Pompeu Gener, Sebastià Junyent, Arnau Martínez i Serrià, Ramon Miquel i Planas, Trinitat Monegal, Rafael Nogueras Oller, Joaquim Pena, F. Pujulà i Vallès, i Emili Tintorer, Lluís Via, Salvador Vilaregut i Geroni Zanné són els noms que més apareixen en els sumaris d'aquesta publicació, representativa del "modernisme" en literatura, com "Quatre Gats" i "Pèl i Ploma", obra personal del pintor Ramon Casas i del seu amic Miquel Utrillo, és l'exponent del modernisme artístic.

El tipus de revista d'idees i assaigs, que havia tingut precedents en el segle XIX, aconseguia en aquest concrecions ben afortunades. Assenyalem en primer lloc la "Revista de Catalunya", fundada i dirigida en 1924 ~~ixxxxxx~~ ~~xxxxxxx~~ ~~xxxxxxx~~ per Antoni Rovira i Virgili, i que a través de diferents direccions i empreses - i àdhuc de ciutats on ha estat editada, en els darrers anys - ha pogut arribar fins als nostres dies. L'erudició històrica i literària, les cròniques sistemàtiques de llibres, arts, espectacles, revistes i idees, les recerques i les informacions han trobat lloc en les pàgines d'aquesta publicació, que va acollir la producció malauradament efímera del malaguanyat Joan Creixells i la de tants altres escriptors catalans. Al costat de la "Revista de Catalunya" cal assenyalar, en intents benemèrits i també duradors, "La Nostra Revista", dirigida per Josep M. Junoy, i "La Paraula Cristiana" (1925-1936) creada per Mn. Carles Cardó i que, dintre una ortodòxia catòlica estricta, mantingué una gran vastitud de temes i un nodrit estol de col·laboradors. "Critèrion", revista de filosofia orientada pel P. Miquel d'Esplugues, va tenir una ambició superior.

Per altra banda, i en el camp purament literari, "La Revista", fundada per Josep M. López-Picó i Joaquim Folguera l'any 1914 i que, a partir de

1926, sota la direcció exclusiva de López-Picó, i amb la constant col.laboració de Ramon Rucabado i d'un elenc pràcticament exhaustiu de la intel.llectualitat catalana, va cessar en els seus quaderns setmanals per a recollir, en dos gruixuts quaderns semestrals, un conjunt de treballs meritoris. Els números especials dedicats al centenari de la Renaixença (1933) o a Goethe (1932), amb llur caràcter d'enquesta, són indispensables en la història del pensament català.

Setmanarij d'explai i per a la mainada. x
"En Patufet" x x

El pur esplai, la informació gràfica, concretats en el modern "magazine", trobaven ja molt aviat en la "Ilustració Catalana", creada en 1903 per Francesc Matheu, un periòdic setmanal destinat a un públic fidel. Les ~~ex~~ iniciatives editorials de Matheu ("Lectura Popular", "Catalana", les edicions populars de Verdaguer o les de grans escriptors catalans moderns, especialment poetes) mereixen que sigui registrat el seu nom entre els que han honorat la premsa catalana. Després, i ultra "D'Ací i d'Allà", ja esmentat, d'altres il.lustracions han volgut suplir la tasca que havia exercit el "magazine" editat per Francesc Matheu. Citem, entre els més recuixits "Esplai".

Dirigits a un públic determinat, afeccionat a un espectacle o a un esport, sempre s'han publicat periòdics d'informació i comentaris teatrals "Lo teatre regional", "El teatre català", "L'escena catalana", en els quals l'obra personal d'Avellí Artís o de Salvador Bonavia ha estat decisiva; setmanaris d'esports, com "L'Esport Català", fet per un equip de periodistes que després formaria en "La Rambla"; revistes de la llar, com "La Dona Catalana". Molt més important, si no per l'ambició inicial, pels resultats aconseguits, ha estat la feina realitzada en el ram de les publicacions infantils. El mèrit i la glòria més considerables d'aquesta tasca correspon al setmanari "En Patufet", fundat l'any 1904 per Aureli Capmany i que ben aviat, passat a les mans de l'empresa que feia "Cu-Cut!" i beneficiant-se del concurs dels escriptors i dibuixants que feien la famosa publicació humorística, aconseguí d'interessar un vast públic infantil. "En Patufet", en la seva llarga existència, arribà a ésser l'obra personal d'un escriptor català, novel.lista i autor teatral, que en els seus inicis semblava poc predestinat a ésser el més popular dels narradors: Josep M. Folch i Torres. Ell i l'equip fidel de dibuixants que l'acompanyaren - Junceda, Cornet, Llaverias, més endavant Pere Frat i Castanys - feren que "En Patufet", amb totes les seves publicacions annexes, suplementos literaris, set-

manaris d'historietes, com "Violet" i "Esquitx", col·leccions de novel·la rosa, i àdhuc en empreses ambiciosos d'abast social, com ara el moviment dels "Pomells de Joventut", tingués un pes considerable en la vida catalana. L'afany d'emular aquests èxits i també el desig de corregir algunes desviacions o facilitats imposades pel mateix èxit, donaren origen a diverses altres publicacions infantils, algunes de les quals, com "La Mainada", "Jordi", "La rondalla del dijous" o "Plançons", tingueren un to artístic i literari més exigent, però no aconseguiren de captar el públic al qual anaven destinats. Assenyalem, tanmateix, l'esforç realitzat per Avelí Artís, editor i director de "La Mainada" (1921-23), per a aplegar un equip de col·laboradors distingits, i el valor que encara avui conserva la col·lecció d'aquesta revista infantil i dels llibres que va publicar.

Una agència periodística

x
x x

Cal fer un esment, abans d'acabar, ni que també sigui molt sumàriament, del periodisme informatiu, de primera mà podríem dir, que s'exerceix a través del que universalment hom coneix com a Agències de notícies, i que té una influència tan gran en la transmissió i difusió d'informacions d'actualitat que són, fet i fet, les que són la base dels diaris.

Fins a la primera guerra europea, a Catalunya no existia cap d'aquestes agències i l'única que funcionava a Espanya, fundada per un català, Nil Fabra, tenia la seva central a Madrid, d'on retransmetia les seves informacions a tota la Península. Instal·lada a Barcelona una sucursal d'aquesta "Agència Fabra", amb total autonomia de la casa madrilenya, i afegint hi la representació de la important "Agence Havas", de París, el periodisme català pogué comptar amb una font considerable de notícies directes de tot el món i amb la possibilitat de transmetre'n igualment, dels esdeveniments catalans, a tots els altres països del món. Aquesta Agència, que mantingué la seva activitat fins a 1938, fou creació personal de Claudi Ametlla i d'un grup de col·laboradors (Joan Pascual, Joan Comàs, Manuel Brunet Fermí Vergés, etc.) que n'asseguraren el normal i eficient funcionament,

Balanç de prop d'un segle.

x
x x

Potser seria convenient de fer un balanç. El periodisme, a Catalunya, si no arribà a constituir un gènere perfectament delimitat, donà ocasió de manifestar-se a grans talents d'escriptors i esdevingué per a alguns d'ells dotats de capacitat d'organitzador i d'orientador, una eina magnífica en la lluita que van emprendre per la difusió i la defensa d'uns ideals. Recordem uns quants només d'aquests noms: Valentí Almirall, Pere Aldavert,

Enric Prat de la Riba, Antoni Rovira i Virgili, Carles Cardó, homes que realitzaren, dintre el periodisme o al marge d'aquest, però emparant-se en la seva força, una obra duradora en la formació del país. Esmentem encara la gran irradiació de l'obra de periodista de Joan Maragall i l'autoritat que va donar-li entre el públic català. Recordem també que un modest setmanari infantil - o millor, l'home que el redactava gairebé íntegrament, Josep M. Folch i Torres - ensenyà de llegir en català, i encoratjà a escriure-hi, a dues generacions de petits lectors.

Però, demés, el periodisme - i, sobretot, el periodisme català, que veié passar pels seus rengles la gran majoria dels escriptors del primer terç del nostre segle - donà a la llengua la seva flexibilitat, el seu to ensems viu i cultivat, la seva modernitat, la seva dignitat urbana i civil. El vell conflicte entre "el català que ara es parla" i la llengua restaurada, rígida d'arqueologia encarcerada, del floralisme, es resolía, al capdavall, en la prosa perfecta, clàssica i entenedora, apta per a tots els matisos i per a les més subtils insinuacions d'un Josep Carner, un C. A. Jordana, un Rovira i Virgili, un Carles Soldevila, un Carles Cardó. El teatre, la novel·la, la història, l'assaig, àdhuc la poesia, reben d'aquesta immersió de la majoria dels escriptors catalans en el bany d'agilitat i de febre que és el periodisme actiu ~~mitx~~ una frescor i una eficàcia inèdites. Per la seva influència damunt del públic, damunt la llengua, damunt la literatura, el periodisme català va exercir dintre el país una tasca important, i seria injust i perjudicial de no tenir-ho en compte, en un balanç estricte dels seus mèrits i els seus defectes.

Rafael T A S I S;

Barcelona, juny 1958.

BIBLIOGRAFIA SUMARIA

- Lluís BERTRAN I PIJOAN - Premsa de Catalunya - Barcelona, 1931.
- Josep Me MIQUEL I VERGÉS - La premsa catalana del vuit-cents - Barcelona 1937 (només se n'ha publicat la 1ª part: 1801-1874)
- "Un tros de paper" - Setmanari català (Reproducció en facsimil reduït per "La Campana de Gràcia") Barcelona, 1926-1927.
- Amadeu HURTADO - Quaranta anys d'advocat - Història del meu temps-Vol I. Mèxic, 1956.
- Joan MARAGALL - Joan Mañé i Flaquer, (seguit de "Conversa amb Don Joan Mañé) al volum V, "Estudis Biogràfics", de les "Obres Completes de Joan Maragall", Barcelona, 1930.
- Joan B. SOLERVICENS - "Dades biogràfiques de Joan Maragall" i "Index de les obres de Joan Maragall segons data de publicació," al volum XXV de les "Obres Completes de Joan Maragall", Barcelona, 1955
- Melcior FONT - La vida i l'obra de Valentí Almirall, a "Anuari dels Catalans" 1926 - Barcelona.
- Josep MIRACLE - ~~Angel~~ Guimerà - Barcelona, 1958.
- Joan GIVANEL - Bibliografia catalana - Premsa - ~~1931~~ - Barcelona, 1931
- Joan TORRENT - La presse catalane depuis 1641 jusqu'au 1937 (Essai d'Index)- Barcelona, 1937
- Carles CAPDEVILA - La creació i la vida de "La Publicitat" - i Angel FERRAN - La catalanització de "La Publicitat" - tots dos al número de 1 d'octubre de 1935 de "La Publicitat", Barcelona.

He de fer constar la meua gratitud al Sr. Claudi Ametlla, per haver-me deixat consultar i utilitzar alguns capítols de la seva obra inèdita *Memòries polítiques*, en particular els titulats "El Poble Català", "La gran misèria de la premsa catalana", "El Diluvió" i "Una agència d'informació periodística", dels quals he pogut treure ^{molt útils} dades i valoracions exactes i de primera mà.

i no caldria dir alguna cosa del Noticiero i del seu fundador?

Entre els reportatges sobre temes ciutadans, que donaven a conèixer o confirmaven el talent d'alguns escriptors especialment lliurats al periodisme (Josep Maria Planas, Joan Tomàs, Jaume Passarell, Andreu A. Artís) i les seccions fixes de crítica, els titulars de la qual adquiriren una autoritat duradora (Josep Palau, Sebastià Gasch, Joan Cortès, Màrius Gifreda, Robert Gerhardt, etc.) "Mirador" inscrivía també en els seus sumaris una rúbrica que mereix de passar a la història de la literatura catalana moderna: "L'Aperitiu", on Josep Maria de Sagarra donava la mesura de la vivacitat, la fantasia, l'humor i l'agudesesa que podia aconseguir la seva prosa tan personal.